

2. Технології соціальної роботи : навчальний посібник. / О. А. Агарков (керівник авт. кол.), Д. Ю. Арабаджієв, Т. В. Єрохіна, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. Запоріжжя : «Мотор Січ», 2015. 487 с.

Наталія Шпиг

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри соціальної роботи
і менеджменту соціокультурної діяльності
СумДПУ імені А.Макаренка,
м. Суми, Україна

Аліна Лісяна

студентка 0035- стп гр.
СумДПУ імені А.Макаренка
м. Суми, Україна

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИМИ СІМ'ЯМИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

У статті досліджуються форми та методи соціальної роботи з неблагополучними сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах. Автори апелюють до взаємообумовленості сімейного неблагополуччя та складних життєвих обставин. Висвітлюються соціальна допомога, соціальний захист, соціальні послуги та форми їх надання неблагополучним сім'ям.

Ключові слова: *неблагополучна сім'я, складні життєві обставини, соціальна допомога, соціальний захист, соціальні послуги, форми соціальної роботи.*

Постановка проблеми. Нажаль, сучасна ситуація в Україні відзначається труднощами та нестабільністю у багатьох сферах суспільного життя. Той факт, що через війну люди опинились у складних обставинах не потребує аргументації. Значна частина українців залишилась без дому та звичних умов проживання, по-різному також проходить адаптація до нових умов життєдіяльності. Зачасти це ще й відбувається на новому місці. Зазначене потребує посилення адаптаційного ресурсу. Саме тому, розкриваючи проблематику соціальної роботи з неблагополучними сім'ями у складних життєвих обставинах, звернемо увагу на те, що неблагополуччя може бути як спровоковане цими обставинами з одного, так і сам факт сімейного неблагополуччя може спричинити потрапляння сім'ї у певні складні життєві обставини. Наразі виникає необхідність комплексного підходу щодо пошуку оптимального змісту (форм та методів) соціальної роботи з обраною категорією клієнтів.

Виклад основного матеріалу. Здійснений нами аналіз наукового доробку (Н. Заверико, І. Зверєва, М. Соляник) [2; 3; 6] щодо дослідження форм і методів підтримки неблагополучних сімей у СЖО, сприяв формуванню нашого бачення про такі основні види підтримки

досліджуваної категорії клієнтів як: матеріальна, педагогічна, психологічна, правова підтримка та ін. Провідними ж формами надання різних видів такої допомоги неблагополучним сім'ям є: соціальна допомога (як один із напрямів соціальної підтримки), соціальні послуги (психолого-педагогічні, розвиваючі, оздоровчі, інформаційно-довідкові, соціально-медичні, юридичні, освітні, профорієнтаційні послуги).

Зауважимо, що соціальна допомога – це насамперед грошова допомога й допомога в натуральній формі, що переважно фінансується з бюджету, а також є ресурсом добровільних надходжень, які сплачуються потребуючим категоріям. В науковій площині права соціального забезпечення категорія «соціальна допомога» розглядається як у широкому, так і у вузькому значенні. Широкий контекст орієнтований на всі види державного соціального забезпечення, які передбачаються у грошовій або натуральній формі. У вузькому ж розумінні соціальна допомога – це виключно грошова виплата (одноразова чи періодична), яка призначається для окремих категорій громадян у порядку і розмірах, що передбачені законодавством.

Різноманітність видів соціальної допомоги обумовлюється врахуванням з боку держави багатоаспектності життєвих ситуацій, які визначають право на соціальну допомогу. При цьому законодавство України уповноважує органи місцевого самоврядування встановлювати додаткові види соціальної допомоги в своєму регіоні [5; 7].

Крім цього ми проаналізували соціальне обслуговування, як один із провідних напрямів державної соціальної політики, що поєднує складові соціальної та матеріальної підтримки. У дослідженні М. Соляник [6] наголошено на важливості організації системи соціального обслуговування з урахуванням пріоритетності різних форм соціальної роботи за територіальним принципом. Відзначимо також можливості соціального працівника щодо вибору оптимальних форм соціального обслуговування: стаціонарне, нестаціонарне, напівстаціонарне, за місцем проживання, термінове.

Згідно з нормативно-правовим забезпеченням процесу соціальної роботи з неблагополучними сім'ями у складних життєвих обставинах, поняття «соціальне обслуговування» трактується як система соціальних заходів, орієнтована на забезпечення сприяння, підтримки і надання відповідних послуг, що організують соціальні служби окремим особам чи групам населення з метою подолання або послаблення життєвих труднощів, підтримки їхнього соціального статусу та повноцінної життєдіяльності [4].

Основною складовою соціальної допомоги неблагополучним сім'ям, які перебувають у СЖО, ряд науковців визначає соціальне навчання. Під соціальним навчанням розуміють навчання членів сім'ї таким умінням та навичкам, які будуть оптимальними для вирішення СЖО та їхнього попередження у майбутньому. Зміст соціального навчання окреслює педагогічно-адаптований соціальний досвід, який уже має сім'я для

розв'язання певних проблем. Соціально-педагогічна підтримка неблагополучних сімей (за М. Соляник), які опинилися у СЖО – це сукупність заходів соціально-педагогічної діяльності, спрямована на вирішення проблем таких сімей, з метою забезпечення їх оптимального функціонування.

Коротко зупинимось на характеристиці однієї з форм соціальної підтримки – наданні соціальних послуг. «Соціальні послуги – це дії державних або неурядових організацій, фахівців, спрямовані на задоволення потреб і забезпечення прав, вирішення проблем, попередження або подолання складних життєвих обставин окремих осіб чи соціальних груп» [1, с. 232]. Виокремлюють такі групи послуг: психолого-педагогічні, оздоровчі, розвиваючі, інформаційно-довідкові, соціально-медичні, юридичні, освітні, послуги профорієнтаційного характеру [6]. Перераховані види послуг охоплюють різноманітні аспекти життєдіяльності сімей.

Аналізуючи існуючі форми та методи соціальної роботи з неблагополучними сім'ями у СЖО, варто відзначити важливість мультидисциплінарного підходу, з обов'язковим урахуванням індивідуальних особливостей кожного конкретного випадку. Відзначимо наявність новітніх технологій в роботі з членами неблагополучних сімей на основі врахування копінг-стратегій (специфічна когнітивна оцінка особистістю певної складної ситуації та відпрацювання оптимальних моделей реагування на СЖС). Така робота потребує поряд із соціальних працівником партнерського залучення до роботи психолога. Фахівці складають індивідуальний план роботи із забезпеченням різнобічної фахової підтримки неблагополучної сім'ї на етапі її виходу із складних життєвих обставин.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
2. Заверико Н. В. Компоненти системи соціально-педагогічної підтримки дитини // Теорія та практика підготовки соціальних педагогів та психологів у ВНЗ: досвід, проблеми та перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 29-31.
3. Зверєва І.Д. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах : методичний посібник. К.: Держсоцслужба, 2006. 104 с.
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
5. Прокопова Т. Адресна допомога // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998 – 2004. – ISBN 966-749-200-1

6. Соляник М. Г. Форми та методи соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2015. Вип. 25. С. 195-204.

7. Соціальна допомога: види та форми URL : <https://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3477-socalna-dopomoga-yiyi-vidi-ta-formi.html> (дата звернення : 18.05.2023)